

FIE Jaanus Elts
Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskus

Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-17, 7. aprill 2008 aruanne

Metskurvitsa mängulennu seire 2008. aastal

Jaanus Elts

Tartu, 2008

Metskurvits on erakordselt raskesti uuritav liik, kelle arvukustrendide jälgimiseks puudus kaua aega laiemalt aktsepteeritav meetod. Paljud teiste liikide seiramiseks sobilikud meetodid on metsskurvitsa puhul ebaobjektiivsed, sest liigi tegevusaktiivsuse maksimum langeb õhtusele ajale, traditsioonilised linnuloendused leiavad valdavalt aset aga hommikutundidel.

Metskurvitsa kaasaegseks pesitsusaegseks arvukuseks Eestis hinnatakse 30000-60000 paari (Elts et al. 2003). Populaarne jahilind kogu Euroopas.

Metskurvitsa mängulennu seire juhupunktide meetodil sai alguse 1998 aastal ja kestis kuni 2005. aastani, seejärel oli aastane katkestus ning jätkus uuesti 2007. aastal.

1. Loendusmetoodika

Loendusühik

Loenduse ühikuks on „kontakt“, st kuulnud või nähtud mängulennus metsskurvits.

Loenduse koht

Prantsuse ornitoloog Yves Ferrand (1993) on hinnanud metsskurvitsa mängulennu territooriumiks umbes 300 ha. Et omada samas suurusjärgus valimialasid, on Eesti territoorium jagatud paberkaardil 2X3 kraadisteks üksusteks, mis teeb meie laiustel seireruudu pindalaks 356 ha. Loendamiseks kasutatakse vaid selliseid seireruute, mille pindalast moodustavad suurema osa (visuaalselt kaardi järgi hinnates vähemalt 90%) metsamaa. Selliseid seireruute on Eestis kokku 2006. Loendusmetoodika kujundamisel lähtuti Prantsusmaal juba kasutusel olnud meetodist (Ferrand 1993). Seireruutude asetus pandi paika 1997. aastal ning vastav võrgustik joonistati tol ajal saada olnud Regio teadatlasele (1997).

Loenduseks valitakse seireruudus selline koht, kus võib eeldada aktiivset mängu. Taolisteks soodsateks paikadeks on näiteks raiesmike ja noorendike servad, suuremate sihtide ristumiskohad. Igas seireruudus loendatakse vaid ühel õhtul. Loendusruudus vahetuvad igal aastal.

Loenduse periood

Seire eesmärgil loendamiseks sobib kogu juunikuu, kuid sobiva ilma korral võib loendustega alustada varem ja lõpetada hiljem, kuid mitte enam kui kaks nädalat kummaski suunas.

Loenduse kellaeg

Loendada tuleb kl. 20.30-22.00. Loendusi võib alustada ka veidi varem ning lõpetada veidi hiljem, kuid loendus peab kestma vähemalt 90 minutit.

Loenduse ilm

Metskurvitsa mäng on halva ilma korral loid ja võib hoopis katkeda, seepärast pole taolisel juhul loendamisel mõtet. Niisiis, loendamiseks sobilik ilm on:

Tuul: vaikne kuni keskmise tugevusega;

Temperatuur: võib oletada, et üle 25 kraadine leitsak pole soovitatav;

Sademed: sademeteta kuni nõrga tibutamiseni.

Loendusankeedi täitmine

Andmed ilma kohta: valida tuleks iga näitaja kohta vaid üks variant ja selle number ümber tõmmata. Kui ilm loenduse kestel oluliselt muutub, tuleks vajadusel rõngastada kaks numbrit.

Andmed kontaktide kohta: kui nähakse/kuuldakse lennus korraga mitut metskurvitsat, siis tuleks loendustulemus üles märkida kas kellaega dubleerides (vastavalt lindude arvule) või siis kirjutada kellaaja taha lindude arv (2 tk, 3tk).

2. Seirepunktide paiknemine 2008. aastal

Käesoleval aastal paiknes valdav osa seirepunktidest Viljandi- ja Pärnumaal, oluliselt vähem loendusi tehti Harju-, Jõgeva- ja Tartumaal (joon. 1). Järsult tõusnud autokütuse hind hakkas mõjutama seirepunktide ruumilist valikut. Siiski ei tohiks selline seirepunktide jaotus oluliselt mõjutada seire tulemust, sest pole teada olulisi erinevusi metskurvitsa asustustihedustes Eesti eri piirkondades.

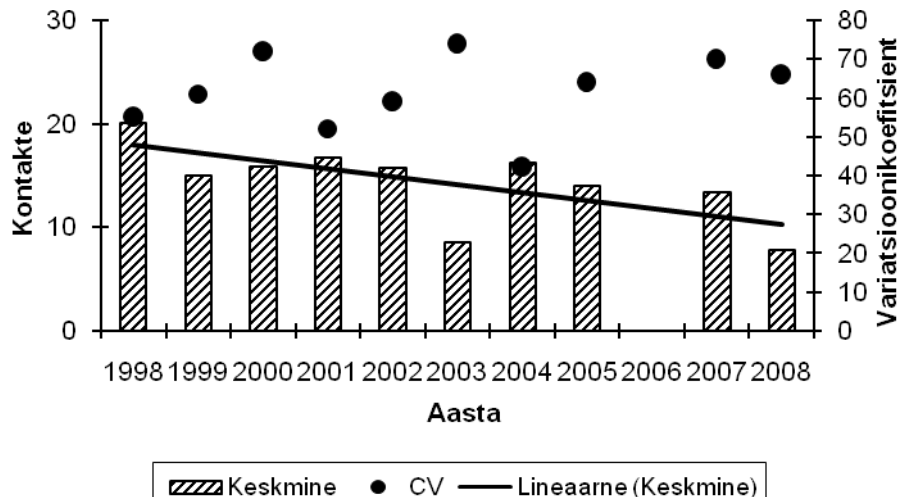

Joonis 1. Metskurvitsa mängulennu seirepunktide paiknemine 2008. aastal.

3. Tulemused

Mängulennu keskmine intensiivsus on aastatel 1998-2008 olnud nõrga negatiivse trendiga (joonis 2). Mängulend on olnud tavapärasest madalam aastael 2003 ja 2008, kusjuures tänavused tulemused on vaadeldava perioodi kesiseimad (tabel 1). Keskmine mängulennu aktiivsus oli suurim loenduste esimesel aastal. Maksimaalne kontaktide arv loenduspunkti kohta oli aastal 2000 ja see oli 63 kontakti. Käesolevat aastat iseloomustab aga tagasihoidlik kontaktimaksimum – suurim metskurvitsa kohtamiste arv punkti kohta oli 23 ja see on senise seireperioodi madalaim.

Keskmise kontaktide arvu varieeruvus oli kõrgeim 2003. aastal, küündides siis 74%-ni ning madalaim 2004. a., jäädes 64%-i tasemele.

Joonis 2. Metskurvitsa mängulennu keskmine kontaktide arv loenduspunkti kohta aastatel 1998-2008 (2006. aastal seiret tehnilistel põhjustel ei toimunud).

Tabel 1. Metskurvitsa mängulennu statistikud aastatel 1998-2008.

Aasta	Loenduspunktide arv	Mängulennus loendatud metskurvitsate e. kontaktide			
		Miinumum	Maksimum	Keskmine	SD
1998	67	2	52	20,1	11,1
1999	106	0	44	15,0	9,1
2000	110	0	63	15,8	11,4
2001	132	0	47	16,7	8,7
2002	101	0	37	15,8	9,2
2003	81	0	25	8,6	6,4
2004	90	0	29	16,2	6,9
2005	86	0	40	14,0	8,9
2006*					
2007	63	0	44	13,4	9,4
2008	64	0	23	7,8	5,2

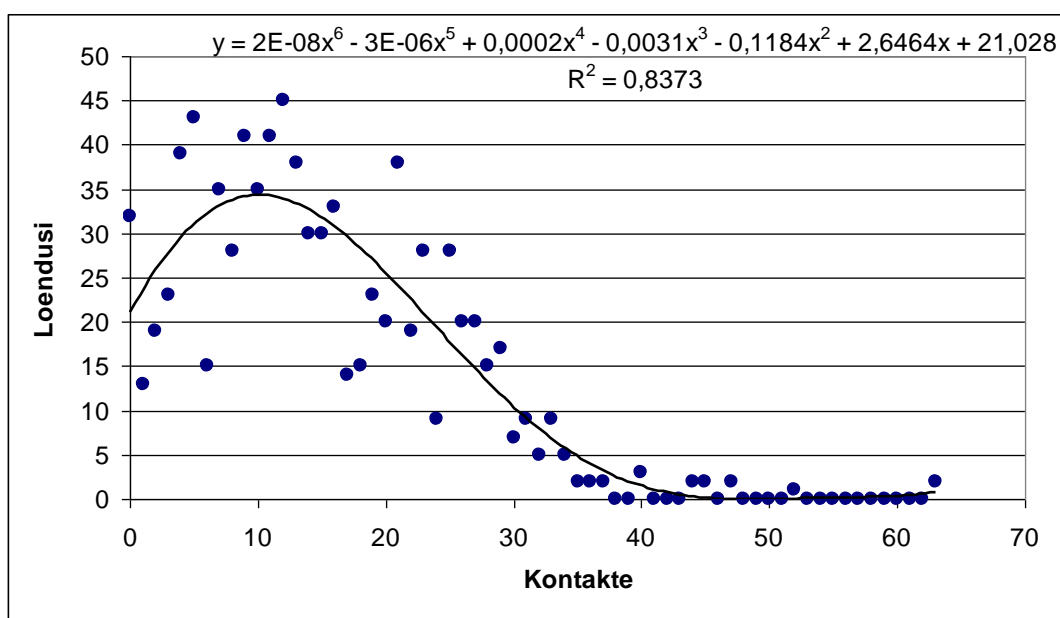
* - tehnilistel põhjustel seiret ei toimunud.

Kuna metskurvits on üle kogu maa kõikvõimalikes puistutes levinud arvukas pesitseja, siis on nn. nulltulemused väga harvad. Metskurvitsa mängulennu seiret ei ole lubatud teha halva ilmaga. Varasemast on teada, et mängulendu püüakse teha vaid väga tugev tuul ning tugev vihmaseis. Seega võib üldjoontes väita, et kõikumised loendustulemustes ei ole määratud ilmastikutingimuste poolt. Siiski võib siingi olla erandeid ja käesoleva aasta tagasihoidlik keskmine mänguaktiivsus võib olla osaliselt tingitud ka erakordselt sademeterohkest suvest.

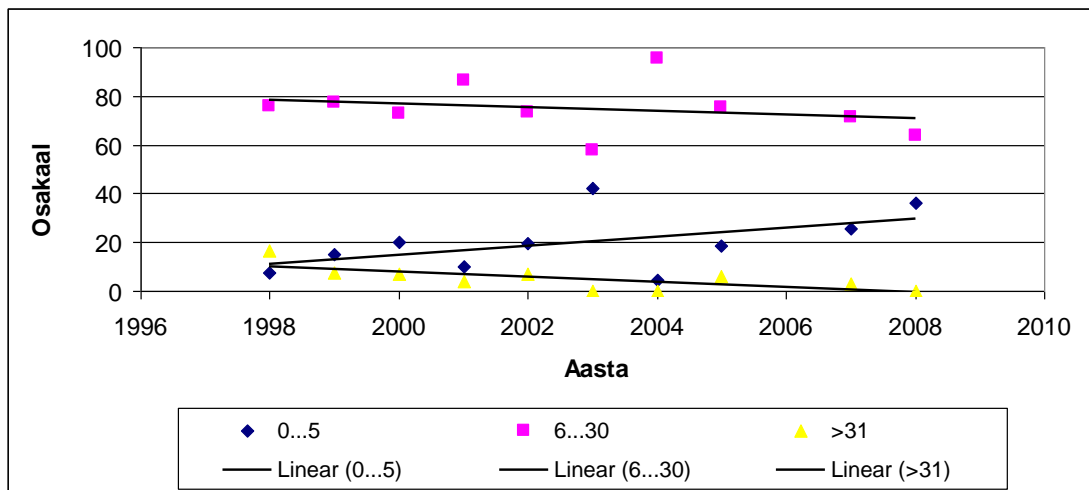
Esimesel seireaastal puudusid punktid, kus poleks kohatud vähemalt ühte mängulennus metskurvitsat. Teisel ja neljandal aastal mõned sellised punktid siiski esinesid (alla 1% kõigist loenduspunktidest) ning 2000. ja 2002. aastal oli neid koguniski 5% valimist. Tänavuse aasta kohta võib tõdeda, et mängulennuta punkte oli enamuse aastatega võrreldes tavapärasel määral, st. 4,7%.

Madala mängulennu aktiivsusega punktideks defineeriti juhud, mil kontaktide arv jäi vahemikku 1-5. Selliseid madala mängulennu aktiivsusega punkte oli kõige enam aastal 2003 (35,8%), pisut vähem aastal 2000 ja 2002 ning samasse suurusjärku jäi see ka tänava (31,3%).

Hindamaks erineva mänguaktiivsusega punktide osakaalu aastate lõikes uuriti kõigepealt kogu andmestiku jaotumist (joon. 3). Selgub, et valdavalt saadakse ühe seirepunkti kohta 0-30 kontakti. Saadud andmete alusel jaotati mängulennu aktiivsus kolme kategooriasse: puuduv või nõrk mäng – 0-5 kontakti, keskmise aktiivsusega mäng – 6-30 kontakti ja väga aktiivne mäng – 31 või enam kontakti ühe seirepunkti kohta. Selgub, et seirataval perioodil on märgatavalt suurenenud puuduva või nõrga mänguga seirepunktide osakaal antud aasta loendustulemustest ning tunduvalt on vähenenud väga aktiivse mänguga seirepunktide arv (joon. 4).

Joonis 3. Metskurvitsa keskmise mängulennu kontaktide arvu jaotus (koos on vaadeldud andmeid aastatest 1998-2008).

Joonis 4. Metskurvitsa erineva mänguaktiivsusega loenduspunktide jaotus aastatel 1998-2008 (osakaal kõigist vaatlustest).

Kokkuvõtteks võib öelda, et tänavune metskurvitsa mängulend oli pikaajalisest keskmisest märgatavalt nõrgem, madala mängulennu aktiivsusega punkte oli tavapärasel määral ning kõrge mängulennu aktiivsusega punktid puudusid sootuks. Kui käesoleva aasta tulemused ei ole erandlikud, siis on alust arvata, et metskurvitsa mängulend on aastatel 1998-2008 muutunud mõnevõrra vähem aktiivseks ning on alust arvata, et kahanenud on ka liigi pesitsusaegne arvukus. Tänavuaastase tulemuse erandlikkusele saab anda hinnangu alles järgmisel aastal.

Tänuavaldused.

Aruande koostaja avaldab tänu kõigile käesoleval aastal lisaks töö koostajale metsskurvitsa seires osalenuile: Indrek Bergmann, Jaanus Aua, Mare Lemming, Margus Lemming, Taavi Lemming, Riho Marja, Kristi Talv.

Kirjandus

Eltis, J., Kuresoo, A., Leibak, E., Leito, A., Lilleleht, V., Luigujõe, L., Lõhmus, A., Mägi, E. & Ots, M. 2003: Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 1998.-2002. a. Hirundo 16: 58-83.

Ferrand, Y. 1993: A census method for roding Eurasian Woodcocks in France. Proceedings of the Eight American Woodcock Symposium. US Fish and Wildlife Service. Wildlife Research Report 16: 19-25.

Regio Eesti Teede Atlas '97, 1997: AS Regio.